БЕЛАРУСЬ

ШТАДЗЕННАЯ ПОЛІТЫЧНА-ЭКОНАМІЧНАЯ І ЛІТЭРАТУРНАЯ ГАЗЭТА.

ГОД ВЫДАНЬНЯ І.
Падпіска на 1 м-ц: з перасыл. 15 р. без перас. 12 р.
АБВЕСТКІ: на 4-й страніцы прымаюцца ва усіх мовах па 2 мк. за радок пэтыту.
Газэта выходзіць штодня, апроч дзен пасьлесьвяточных.
Рэдакцыя і Кантора: Менск, Міцкевічава вул., Беларускі Дом (б. Юбілейны).
Рэдактар прымае ад 12—1 гадз. Кантора адчынена ад 9 да 2 гад. і ад 5 да 7 гад.
Рукапісы павінны быць чытэльна напісаны.
Аплата прынятых рукапісау залежыць ад рэдакцыі.
Рукапісы назад не выдаюцца.
ЦАНА 1 МАРК.

№ 34 (61). Менск, Субота 29 лістапада 1919 г. № 34 (61).

АБВЕСТКА.

У Беларускую Вайсковую Камісію паступілі заявы ад афіцэрау бывшай Расійскай арміі; служыушых па прызыву у краснай арміі і у цяперашні час арыштаваных польскай уладай і інтэрнірованых у лагеры, каб Камісія прыняла крокі к іх звальненьню з пад арэшту і залічэньню у формірующае Беларускае войска.

Камісія прылагаець пры гэтым спісак гэных афіцэрау і просіць усіх асоб, якія могуць даць аб іх пэуные весткі, паведаміць аб гэтым Вайскавую Камісію (гасьцініца „Эуропа" № 7).

У Дэмбліне у абозе інтэрнірованых № 2 знаходзяцца: 1) паручнік Кісель, 2) падпаручнік Дзілевдзік, 3) падпар. Нячаеу, 4) падпар. Леучанка, 5) паручн. Тыльгін, 6) пар. Турвіс, 7) прап. Рудак, 8) падпар. Гарусін і 9) фэльдш. Хоцька.

І у лагеры ваеннапалонных Пікуліца № 4 у Перамышле знаходзяцца: 1) пар. Логінау, 2) падпар. Себтрын, 3) падпар. Іваноу, 4) падпар. Бухтарэвіч, 5) падпар. Качан, 6) прап. Манахау і 7) юнкер Зайцау.

Сябра вайсковай Камісіі **Аусянік.**

Шэф Канцэлярыі **Ф. Умястоускі.**

Незалежная дзяржава і яе народы.

Мы ужо гаварылі аб тым, для чаго патрэбна нам дзяржауная незалежнасьць і чаму нашые суседзі ня хочуць прызнаць за намі гэтага права на незалежнасьць. Цяпер скажам колькі слоу і аб тым, як павінны мы, здабыушы незалежнае дзяржаунае становішчо, адносіцца да народау небеларускіх, але жывучых заусёды з тых, ці іншых прычын на Беларускай зямлі.

Калі мы зірнем у нядаунюю мінуушчыну вялікіх дзяржавау, як напр. царская Расія, імпэратарская Нямеччына і інш., а так сама калі возьмем за прымер цяперашніе некаторые дзяржавы, хоцьбы—Англію, Японію і ім падобные, то мы бачым адно, што гэтые дзяржавы у сваім імпэрыялістычным і мілітарным усезьнішчажаючым паходзе мелі адну ярка зарысованую мэту—гэта заграбліваць як найболей пад свае карпуновае крыло чужых малых народау і падняволіваць іх сваей нацыі, свайму дзяржаунаму правапарадку.

Гэтак, Расія падняволівала сабе агнем і жалезам слабейшые суседніе народы, пачынаючы ад манголау, каукацау, фінау, літвіноу і канчаючы славянамі—палякамі, украінцамі, беларусамі і іншымі. Тое самае рабіла Нямеччына з палякамі, эльзасцамі ды усялякімі заморскімі кальоніямі. Так сама Англія жалезнымі абцугамі трымала пры сабе Ірляндыю, афрыканскіе народы і г. д.

Ня пыталіся гэтые усемагутные дзяржавы, ці заваеваные імі слабейшые народы хочуць іх, сказаубы воучай, апекі, ці не. Дужые, ня пытаючыся, забіралі у слабейшых усе, што маглі толькі забраць, і давалі ім, ня пытаючыся, тое, чаго яны не заусёды хацелі прымаць. Забіралі у падняволеных народау іх дабро, забіралі іх сыноу і гналі на крывавы бой за эгоістычные вялікадзяржауные мэты. А давалі, гвалтам накідалі ім свае так званые „культуры", пры помачы якіх душылі у паднявольных народау іх нацыянальные асабліваcьці, іх веру, прауду... Прышчэплівалі ім з малых дзен думку, што ня право пануе над сілай, а сіла над правам.

Прымерам такога зьдзеку, такога зьневажаньня дужэйшым слабейшага можа служыць, добра усім нам знаемая, царская Расія. Стагнау татарын, грузінец, фін, паляк, украінец, беларус...

„русская" зямля, шалена пьяная, разбушаваная, захліпаючыся „чырвоным" сьмехам, Расійская імпэрыя, імпэрыя магутная заваеванымі народамі, заграбленымі чужымі дзяржавамі. „Быць по сему", казау Петраград, і... было.

І вось, калі удумацца у усе гэта, то мы убачым, што кожная такая дзяржава, якая на рахунак чужых зямель хоча пашырыць свае панаваньне, ніколі не будзе спрыяць для народау гэтых забраных зямель: І якімі прыгожымі не прыкрываліся-бы словамі вялікадзяржауные нацыі, што у іх есьць, ці там будзе заведзено нейкае роуна праве для усіх нацыянальнасьцяу—усе гэта будзе абманам.

Толькі тые, што вызваляюцца з пад чужой няволі дзяржавы, змогуць ушанаваць права так званай меньшасьці нацыянальнай, бо яны на сваіх плячох вынесьлі чужы зьдзек і паніжэньне. Да гэтага давяла доугая практыка гісторычнага разьвіцьця народау і дзяржавау.

Кінуты у ягадуны час амэрыканскім прэзыдэнтам лёзунг—мір на аснове самаазначэньня народау—ня быу выдуманы так сабе. Думка гэта ужо дауно жыла і разьвівалася на цэлым сьвеце, і за сваю незалежнасьць шмат малых народау ваевала ці то словамі ці стальлю. Узяць хоць-бы бурау: цэлы год гэты маленькі народ мучыу сваім жаданьнем незалежнасьці вялікую Англію.

І вось мы, беларусы, гаворучы аб сваей дзяржаунай незалежнасьці, не павінны абходзіць моучкі таго балючага пытаньня, як гэта мы, адтрымаушы сваю дзяржаунасьць, будзем меркавацца з чужымі нам па нацыянальнасьці людзьмі, якіе жывуць на беларускай зямлі.

У яко адно тое, што мы дамагаемся быць самім гаспадарамі толькі тае абшару, дзе жывуць беларусы, т. е. хочам адбудаваньня Беларусі у яе этнографічных межах, —ужо гэта адно даводзе, што мы паднявольваць нікога ня думаем.

Будучы дагэтуль паднявольнымі і пакутаушы, што за смак гэтае паднявольле, само сабой разумеецца, нам і у думку ня прыйдзе запрагаць каго-бы то ня было, жывучага на нашых землях, у паднявольнае ярмо.

Тые шчыра-дэмократычные думкі ...

цэлым сьвеце аб волі, роунасьці, браточнасьці, бадай, найглыбей запалі і запапаюць у нашы гаротные душы і сэрцы. Бо ці-ж знайдзецца на сьвеце болей дэмократычны па сваей прыродзе і ужыучывы народ, як народ беларускі? Сама натура, сама яго гісторыя сталецьцямі гэтакім ужо выгадавала,

У нашым краю шмат жыве палякоу, расійцау, жыдоу, татарау. Лепшые з гэтых людзей дауно ужо прышлі да пераконаньня, што свабодны беларус у сваей незалежнай дзяржаве будзе куды прыхільней адносіцца да іх, чымсе беларус падняволены чужынцам. У нявольніка заусёды есьць больш помства і ненавісьці к другім, чымсе у чалавека вольнага.

Дзеля гэтага, вось, право нацыянальнай меншасьці павінно стаяць у нас нарауне (пропорцыянальна) з правам нашай беларускай большасьці. Кожны грамадзянін нашага краю павінен карыстацца з роунай пашаны, з роунай абароны у вачох права і сьвету.

У усіх дзяржауных і грамадзянскіх установах, пачынаючы ад дзяржаунага сойму і нацыянальнага войска і канчаючы мястовымі і валаснымі самаурадамі,—павінны мець свае месцо і нацыянальные меншасьці, разумеецца, як ужо і зазначана, пропорцыянальна беларускай большасьці.

У вольнай незалежнай Беларускай дзяржаве не павінна быць „ні эліна, ні іудэя".

Усе роуные перад дзяржаунай уладай, усе роуные перад правам і законам, усе вольна разьвіваюць сваю нацыянальную культуру і самабытнасьць, і кіруючыся у сваей грамадзянскай працы дабрабытам агульнай Бацькаушчыны—Беларусі.

К—а.

АПОШНІЕ НАВІНЫ.

ПАВЕДАМЛЕНЬНЕ ПОЛЬСКАГА ГЭНЭРАЛЬНАГА ШТАБУ.

Ад 26—XI.

Літоуска-Беларускі фронт.

Пад Полацкам мы адкінулі у контр атацы варожы атрад, каторы пераходзіу на паудневы бераг Дзьвіны. У ваколіцы Леплі ажыуленая дзеяльнасьць разьведачных патрулеу. Варожая атака на прадмостные умацаваньні Бабруйска адбіты з вялікімі для яго стратамі. На палескім вучастку на поудзень ад Прыпяці удачные для нас стычкі патрулеу і разьведачных атрадау.

Валынскі фронт.

У ваколіцы Ноуград-Валынскага ажыуленая дзеяльнасьць разьведачных патрулеу.

Час. нам. Начальн. Гэн. Штабу, палкоунік ГАЛЛЕР.

Плебісцыт на Беларусі.

ВАРШАВА, 26-XI. Сойм большасьцю галасоу эндэкау прыняу законапроэкт аб тым, каб цывільная улада на усходніх землях правяла у працяг 90 дзен выбары прадстаунікоу у ліку 1-го на 50 тысяч насяленьня з мэтай выяуленьня насяленьнем сваіх адносін да Польшчы. Адначасьне прынята рэзолюцыя П. П. С. аб тым, каб польскім, беларускім, літоускім і жыдоускім групам была дадзена магчымасьць вольнай прадвыбарнай агітацыі.

Мірные перагаворы з бальшавікамі.

БЭРЛІН, 27—XI. З Рэвэля у Копэнгагу на ангельскім ваенным параходзе прыбыу дэпутат савецкага ураду Літвінау. Перагаворы пачнуцца у аутрак. У біржавых сфэрах запэуняюць, што савецкі урад упоунамочыло Літвінава урэгуляваць сурьезные політычные пытаньні.

ВЕНА, 27—XI. Офіцыяльнае паведамленьне аб перагаворах у Капэнгазе кажа: Адбылося пасядзэньне камісіі, на каторым разгледалося пытаньне аб абмене палоннымі і інтэрнаванымі цывільнымі асобамі.

ЛЬОНДАН, 27—XI. Подлуг паведамленьня „Дэйлі Кронікль", адміралтэйство загадало, каб ангельскіе ваенные параходы, якіе знаходзяцца у Балтыцкім моры, былі нарыхтованы да звароту на бацькаушчыну.

Францыя і Нямеччына.

ВЕНА, 27-XI. Клемансо ад імя вышэйшай рады зьвярнуўся да Нямеччыны з вострай нотай. Нямецкая дэлегацыя раптоуна выехала з Парыжа. У зьвязі з гэтым у Бэрліне вялікі ...

Багацьце сялян.

Часта прыходзіцца чуць у гутарках, або часам і чытаць у некаторых часопісах аб тым, што сялянство узбагацело. Апавядаецца гэта як нейкі асобы праступак з боку сялянства. Пры гэтым палохаюць, нібы сялянство забярэ усе у свае рукі. Нібы у хуткім часе галодная мястовая інтэлігэнцыя за парабка пойдзе у веску. Нібы горад будзе закабалены вескай. Як нейкі дзіу, расказываюць саркастычные анэктоты аб тым, як „мужыцкіе“ дзяучаты купляюць сабе боцікі, або футры у Менску на Францішканскай вуліцы.

Словам, шырыцца у горадзе пераконаньне у тым, што сялянство узбагацело. Веска нібы-то запанавала—смачна есьць і пьець, добра апранута, абута, сядзіць у цяпле і толькі лічыць свае нязлічаные—грошы у золаце, серабры, медзі і „царскіх“ новенькіх бумажках.

Чуць не узвальваюць усю віну цяперашняга кепскага часу на веску, каторая за возік дроу і за пуд збожжа высмактывае усе сокі мястовага грамадзянства.

Гэта ня есьць навіна, што, дзеле агульных кепскіх варункау жыцьця, пасьля вялікай вайны, каторая яшчэ не закончылася і па сягоняшні дзень, дзеле таго, што усе насяленьне вельмі церпіць у самых мінімальных патрэбах істнаваньня,—людзі вінаваццяць адзін аднаго. Адна часьць грамадзянства тыкае пальцам на другую. Адзін стан насяленьня скоса пазірае на другі і г. д. Гэта чалавеку патрэбна дзеле таго, каб „выстагнацца“, каб яму палягчэло на душы. Узвальваньнем віны на бліжняга чалавек абстаівае свой гонар і ачышчае свае сумленьне... Крычаць людзі у гвалт на кагосьці, каб пажывіцца на яго рахунак. Гэта цяпер у вялікай модзе..

Але думкі аб тым, што да сялянства пераплылі усе залатые рэкі, што яно парабілося самым „буржуйным“ элемэнтам,—выклікае толькі сьмех і зьдзіуленьне.

У Расіі наогул, а на Беларусі у асобку, болей усіх цярпело ад вайны сялянство. Болей усіх мело яно страты і крывей і дабром. Сялянство,—як самы апошні элемэнт грамадзянства у духоуным сэнсе,—дастауляло усясьветнай бойне найбольшы лік салдатау. Гарадзкіе жыхары,—як інтэлігэнтны контынгэнт, дзе нават большая часьць рабочых граматные,—фактычна былі у вайсковых часьцях привілегійным клясам. Яны былі афіцэрамі, чыноунікамі, служылі у „цеплых“ земсаюзных і ім падобных організацыях, абслугоуваючы „тыл“. А гніло у акопах і гінуло на пазыцыях соткамі тысячау сялянство, толькі сялянство.

Што тычыцца беларускага сялянства, на тэрыторыі каторага адбывалася і яшчэ цяпер адбываецца вайна,—дык яно пацярпело болей ад усіх другіх, як людзьмі, так сама і эканамічна. Зруйнаваны дашчэнту соткі весак. Зямля адзічэла да таго у прыфронтавай паласе, што доугіе годы прыдзецца над ею працаваць, каб давясьці яе да нормальнага стану. Прыфронтавая паласа мела, акром таго, той вялікі плюс няшчасьця, што зьбіралі з весак на акопные работы нават і кабет. Сяляне фронтавых ліній зьбядзелі да таго, што па сягоняшні дзень вялізарнымі грамадамі яны—і старые і малые—жабруюць па Беларусі (з пад Сьвіры, Смаргоні і інш.).

Потым, пры розных окупацыях шчыра і акуратна рэвізавалася сялянская гаспадарка. Кожны новы окупант,—Кэліф на гадзіну,—лічыу за першы свой абавязак рабіць рэквізыцыі: забіралі коней, рагатую жывелу, збожжо і інш. А зямельная гаспадарка ужо не такі вялікі акіян, каторы ніколі не высыхае. І вось давялі сялянство да таго, што яно абрабляе толькі самую малую лапінку свaей зямлі „на сваю патрэбу“, бо бракавала і бракуе чалавечых рук да працы, не хапае жывелы, гною і насеньня. Апроч таго сьмкім такам да агульнай нядолі служылі апошніе два годы розные пошасные хваробы, як гішпанка, воспа, тыфус, розные запаленьні і інш. Мэдыцынскай дапамогі бадай ня было ніякой. Народ вымірау на весках у вялікім ліку. Хваробы ня мінулі ні воднай хаты.

Цяпер возьмем духоуную беднату. Няма, бадай, ніякіх школ. Пазачынены і тые, што былі.

Паміж іншым і цяпер прыходзіцца шмат ваяваць, каб адчыніць новую школу...

І сялянство асталося, як той сьляпы без кія.

Жывуць добра (ня лічучы шляхты) толькі часьць хутаран і малая частка з сялян: заможніе гаспадары. Яны-то маюць свае лапці і свае сьвіткі па даунейшаму. Па даунейшаму ядуць свой запрацаваны хлеб „уволю“, закусываючы часам і скваркамі, гэта нельга лічыць за асобае багацьце...

Так-сама незразумела сучасная „спэкуляцыя“ сялян драумі на рынках. Як дорага ен за воз дроу не брау-бы, дык усе-ж такі за гэтые грошы яго сямья у волю солі не наесца. За усю сваю „эксплоатацыю“ селянін купіць некалькі фунтау цьвякоу для гаспадаркі, а часам хамут новы, ці нават шапку для малога сына. А пры усім гэтым рызыкуе ен папасьці на некалькі дзен з сваей фурманкай у абоз.

Прауда у сялянства есьць адно вялікае багацьце: яно ня умее так стагнаць, як мястовае абыватэльство. Яно ня умеець вымагаць ад каго трэба паляпшэньняу, бо сялянство несьвядомо, напалохано і бяз языка... Ніхто ня бачыу, як цэлые вескі на Беларусі пухлі з голаду, кормячыся травою. Ніхто ніколі бачыць ня хоча гора-нядолі земляроба...

Часьць інтэлігэнцыі, што называецца павярнула у другі бок ад народу, дала адбой. Нацацкаушыся з мужыком у свой час, лічучы яго сваім ідалам, цяпер мае яго чуць што не за свайго ворага. Гэтым часьць інтэлігэнцыі падобна да таго дзіцяці, каторае, нагуляушыся лялькай, пачало разьбіваць ей нос аб камень...

А у весцы пануе цемната, цемната... І горо у тым, што сама веска гэта мала разумеець, бо сьвету яшчэ да гэтага часу ня бачыла...

З. Бядуля.

Політычные весткі.

Амэрыка і [illegible]ы трактат.

„Таймсу“ [illegible]рафуюць з Вашынгтону, што самае цяжкае у пытаньні аб ратыфікацыі мірнага трактату улагодзілося. Ангельскіе і францускіе урады выказалі сваю згоду прызнаць пэуные умовы і гэтым даць сэнату Злучаных Штатау мажлівасьць ратыфіцыраваць мірны трактат.

Монархічные маніфэстацыі у Нямеччыне.

23-га г. м. у Мюнхэне адбыліся вялікіе патрыятычные маніфэстацыі, у каторых прыймалі учасьце акадэмікі. Раздаваліся вітаньні Вільгэльму і Кронпрынцу Рупрэхту.

Непаразуменьні паміж Дэнікіным і коаліцыяй.

З Масквы офіцыяльна паведамляюць, што подлуг вестак кіеускіх контр-рэволюцыйных газэт выйшлі непаразуменьні у адносінах паміж коаліцыяй і дэнікінскага ураду, бо коаліцыя вымагае тавараабмену, на умовах, нявыгадных для Дэнікіна. Нормальнаму гандлеваму руху шкодзіць кубаньская рэспубліка, адмауляючыся дастауляць збожжо.

У Польшчы.

Проці вайны.

„Работнік“ піша: Варта вызначыць, што ня толькі сяляне, але і на мітынгах нарадовых людоуцау прыняты рэзолюцыі з вострымі вымаганьнямі як найхутчэй закончыць вайну.

У Прыбалтыцы.

Саюз Балтыцкіх дзяржау.

Бэрлінэр Тагеблят“ паведамляе з Гэльсынгфорсу, што Эстонія, Латвія і Літва утварылі саюз. Мэты саюзу—вайсковые, політычные і гаспадарскіе справы. Першай яго чыннасьцю мае быць разгляд пытаньня аб утвараньні міру з савецкай Расіяй. Што тычыцца абмену палоннымі, дык ужо прышлі да паразуменьня з поунамоцным маскоускага ураду.

Расказы сэмінарыста.

V.

Хатні тэатр.

(Глядзі № 30).

Нявесела жылося у сэмінарыі. Усе вучні не пачувалі тут сябе тубыльцамі. Заусёды адны, як чужое дзіця у сямьі. Вучні старшых кляс з зьнявагаю глядзелі на сваіх меньшых таварышау і цураліся нас. Нават, гледзячы на настаунікау, і яны паказвалі сваё старшынство і абляду навічком. Такі уклад жыцьця цягнууся ад пачатку істнаваньня сэмінарыі. Хлопцау сьпярша так бралі у „вожыкавы рукавіцы“, што [illegible] пачувауся і пазьней да самага канца вучэньня. На кожны прыгатавіцельны кляс казалі:

— Гэтакіх вучняу мы яшчэ ня бачылі: нічога [illegible] не разумеюць,—гэта дзіво, гэта штосьць асобнае!“. І з першых дзен вучэньня за іх прымаліся з усіх баку: настаунікі сабе, поп сабе, старэйшые таварышы з свайго боку. За нязнаньне вурокау страшныя адзінкі, за непакорнасьць начальству страшныя выключэньнем з сэмінарыі, за непакорнасьць старэйшым вучням—даносам кляснаму настаунiку, альбо дырэктару.

Калі часам хто-небудзь з навічкоу жаліуся сваяму кляснаму настауніку, што з ім кепска абходзяцца, дык настаунік адказвау:

— Захацеу ты адразу панаваць. Пачакай трохі; як будзеш у старшым клясе, дык тагды табе будзе лепей.

Так яно і рабілося. Клопату меньш, як усе, меньш зьнявагі, лепшые кватэры і ежу мелі вучні старшага клясу. Трошкі горш было другому, яшчэ горш—першаму, а прыгатавіцельнаму ужо усе, што асталося. Ямчэйшая ланка, горшые памяшканьні, у сталовай паломаные лавы, пабітые талеркі і кубкі, гаранные булкі да чаю, жоутые жылы заміж мяса,—гэта усе [illegible].

Прыгатавіцельны кляс быу тым, чым есьць чысьцец на том сьвеце. Пабыушы у гэтым чысьцецу, вучань павінен быу ачысьціцца ад усіх граху, перарадзіцца, зрабіцца такім, якім хацелі зрабіць яго пэдагогі, каб пасьля лягчэй было з ім спрауляцца і уліваць „салодкі“ сакрамант навук і прымерау добрага выхаваньня.

Настаунікі любілі такіх вучняу, каторые добра ім пакараліся, нікуды не хадзілі да найбольш зубрылі вурокі. А зубрэньне было у модзе. Яно пакоілося на „жалезным рыштаваньні“, як казау адзін вучань жартаунік. Мэрам жыд над біблією, хістаецца, бывала, бедны хлопец над кнігаю. То у яе уставіцца вачамі, то адарвецца расказваць; чытае то моцна, як дзьяк апостала, то зьмяншаючы тон, як поп у маленьні.

Збоку глянуць—сьмех. Людзі кажуць: „Зубрыць, як сэмінарыст“. Яно-ж, гэтак заусёды калі у ваднаго чалавека бяда, дык другі сьмяецца з яго. Нябось-бы не сьмяяліся, каб іх [illegible] Мікалай. Бы-бы скачау ад злосьці. Мой таварыш, бо я табе калі казау: „Ты мне не філёзофствуй, бо я табе калі пастаўлю тэзіс—роуную палку,—дык ты цераз [illegible] не пераліезеш. А яшчэ калі сярдзіты на цябе, дык і адно слова многа значыць. Ну, і як тут не зубрыць?

Прауда, зубрылі ня усе, але карысная мала рабілі, бо другое работы, апрат зубрэньня, і другое забавы, апрат дзяціцнага дурэньня, хлопцы ня зналі. Літаратурных кніжак ня чыталі, бо і дастаць ня было гдзе і чытаць ня было калі. Бібліотэка была старая. Лепшые кнігі бралі вучні старшых клясау; у прыгатавіцельных заставаліся старые, падраные і то без пачатку і без канца. Пападалі яшчэ розные журналы: „Пчала, Роднік, Сямейные вечара“, якімі былі завалены цэлые шафы і якіе сталі тут з-за караля Мікіты, і ніхто іх не чытау. А калі часам і пападалася добрая кніга,—прачытаць тыя былі калі: у будны дзень дазвалялася чытаць толькі ад чатырох да шасьцех гадзін вечара, якраз у шарую гадзіну.

Сталося так, што без ахвоты зьяуляліся у кляс, без ахвоты гатавалі вурокі, жылі так, як кажуць, што убіу, то уехау.

Многіе хлопцы папрывыкалі да гэтага парадку, бы так і трэба. Але было некалькі чалавек, якім настаунікі найбольш дадзелі і якіе на кожным кроку стараліся зрабіць ім прыкрасьць. Покуль што, яны так спаганялі злосьць, што дражнілі настаунікау завочы. Найчасьцей яны гэта рабілі у сьвяты вечар у сваей спальні, калі ніхто ня бачыу. Тагды былі вясёлые часіны для усіх вучняу.

Як толькі хлопцы выходзіліся ужо, чуваць было бас Шасьцяка:

— Першы акт! Адчыняецца завеса!

Наперад выходзіу вучань—Рэпскі. Наламашы падушку пад пільчак, ен пахаджау па спальні, нібы-то клясе, пагладжваючы пукаты свой жывалот, маленькімі бліскучымі вочкамі акідаючы усіх вучняу.

— Вот ты, прыяцель, раскажы! Не хавайся, брат за сьпіну—бачу.

Хто небудзь абіраўся за вучня і выходзіу расказваць.

— Есіп у Ягіпце... Багатые купцы прывезьлі Есіпа у Ягіпэт. Яго узяу...

— Гэта ты знаешь. А, вот раскажы аб літургії аглашэнных!

— Пасьля Праскамідзіі бывае літургія аглашэнных. Пачынаецца яна словамі сьвяшчэньніка: „Благаславена царство...—папатау вучань.

— Што ты балбочаш, як цецярук? Пачні яшчэ раз!

Той ізноу пачынау.

Поп сядзеу, уперышы вочы у расказваючага. Калі што у расказе яму не падабалося, ен ківау галавою і казау:

— Балтай, балтай далей!

—... У сярэдзіне песьні „Іжэ херувімы“ бывае малы уход. Сьвяшчэньнік з чашаю у руках...

— С шоколадом в кармане...

—... Выходзіць цераз северные дзьвері...

— Папрауся: скажы—у весьнічкі. Ты вучу вурок? Тут трэба было казаць, што вучну...

У Латвії.

Пісьмо першае.

Перад аблічам нацыянальнай небясьпекі.

„Латвія прабуджаецца, Латвія падымаецца, Латвія становіцца на свае ногі!

„Латвія павінна дабіцца рашучай пабеды!

„Усе на борку за незалежную Латвію! Гэта борка есьць борка гонару, хай гэтага не забываюць індыфэрэнтные і нядбалые!

„Бацькаушчына кліча усіх! Хто не адклікнецца цяпер, той дарэмна будзе шукаць сабе месцо на вялікім сьвеце пабеды!“

... Грамавым водгульлем разьнесьліся гэтые прызыуные словы па маленькай Латвіі, словы першага чалавека у краю—міністра-прэзыдэнта Ульманіса. І адказам быу магутны парыу усяго народу, грудзьмі стаушага на абарону сваей незалежнасьці.

Сам прэзыдэнт Ульманіс запісауся простым салдатам у 1 студэнцкі батальон, і пры абьездзе перадавых пазыцыяу быу ранены...

Дні нацыянальнай спробы Латвіі былі днямі вялікай, моральнай і фізычнай пабеды, як-бы павінна было прысьці тое, што прышло, дзеле таго, каб яшчэ глыбей урэзалася у сэрцо кожнага сьвядомасьць нацыянальнай годнасьці, любоу к айчыне, хвалебная адвага.

Бо то-ж—„Латвія прабуджаецца, Латвія становіцца на свае ногі“.

Нямецка-расійскі монархіст Авалау урвауся з сваімі бандамі у Латвію. Латышскае войско у той час адважна змагалося з бальшавікамі, з гонарам бароньячы свой край ад залезшых у яго межы маскоусіх імпэрыялістау—з усходу. І раптам цяжкі удар — з захаду. Армія на фронце. Край без абароны... Але не! Не таптаць расійска-нямецкай назе прыгожай сталіцы Латвіі! Не таптаць яе уралжайнага поля падаушым сабе рукі імпэрыялістам з Мюнхэну і Сімбірску!

„Бацькаушчына кліча усіх!“

Рыга абярнулася у ваенны лагер. Яна рыхтавалася да сустрэчы да крывавага вясельля. Усе, хто здольны быу насіць зброю—адправіліся на фронт. Нябывала, казачна быстра вырасла армія. Так вырасла гэроічная армія у Бэльгіі, калі у яе уварваліся немцы. Галодные і босые, неуспадзеукі адарваные ад сваіх семьяу, латышы адправіліся споуніць свой доуг, шчыра сьціскаючы у руках вінтоуку.

Пашлі усе: рабочые і сяляне, студэнты і профэсары, старые і маладые. Дзяцюкі з бой скауцкіх атрадау так сама пашлі на фронт. Нядужые і непакліканые пад зброю сталі на варту і баранілі мірных грамадзян, адбывалі гарнізонную службу.

Чэсные грамадзяне Латвіі нясьлі усе, што у іх было лішняе на аутар айчыны. Дзяліліся з ваякамі свай адзежай, хлебам, усім чым маглі.

У два-тры дні у Рызе вырасла вялізарная установа „Жаночы успамагальны корпус“. Маткі вялікіх семьяу, вучаніцы закрытых пансіонау, знамянітые сьпявачкі і напоугалодные рыжскіе работніцы—усе сьпяшылі на помач сваім братом. Яны капалі акопы, цягалі патроны на перадавые лініі, апекаваліся раненымі, кармілі галодных.

У гэтые вялікіе грозные дні нацыянальнай вайны, калі была пастаулена на карту доля народу, калі вырашалося пытаньне яго нацыянальнага існаваньня—*увесь латышскі* народ, як адзін чалавек, падняліся на абарону сваей свабоды.

Ці мог такі народ быць пабеджаным?

Расійска-нямецкіе атрады фон-дэр-Гольца і Авалава, стаяушые у Латвіі, пачалі свой паход вельмі пасьпешна. 6-га і 7-га кастрычніка яны рынуліся у кірунку на Шлок і Дуббельн. Над Рыгай залегалі аэропляны. Нямецкае пасольство пакінуло Рыгу. Латышскіе стралкі, стаяушые перад расійца-немцамі ня вытрымалі націску. Яны пакідалі зброю і паблутанымі радамі кінуліся к Рызе. Яны запоунілі горад і здавалося, што ен будзе аддадзены на ахвяру і грабежство Гольцу і Бэрмонту.

Але ня згубіу галавы урад Латвіі. Ен прызвау пад зброю сваіх грамадзян і пачау папрауляць параскіданые рады сваей арміі.

Уже-ж такі палажэньне яго было цяжкае. Ен ня мог лічыць на падтрыманьне высокамернай і сваявольнай Антанты, у яго ня было асновы спадзяваццa на уласные сілы.

Урад зьвярнууся да Клемансо і Фоша, з закліканьнем да усяго сьвету і да усіх народау стануць на старану прауды і памагчы Латвіі у яе барацьбе за свае істнаваньне.

— „Урад пераконаны,—гаварылося у адозве Ульманіса да народу,—што армія Латвіі будзе досіць дужая для ліквідацыі праступнага нападу.

„Урад заклікае усе насяленьне Латвіі устрымацца ад панікі, а усімі сіламі дапамагчы ураду і арміі у яе цяжкай і адпавядальнай рабоце.

„Злучанымі сіламі усяго народу мы зможам ачысьціць край ад усіх ворагау і давясьці Латвію да сонечных дзен.

„Хай жыве свабодная, незалежная Латвія“.

У сталіцы Латвіі кіпела гарачая работа. У урадовых установах работа спынілася. Урднікі адправіліся на фронт. Пачаліся прыгатауленьні к эвакуацыі. Рух на чыгунках часова спыніуся. Усе тэлефоны былі вылучаны. У месьце было абвешчано асаднае палажэньне з 7 гадзіны увечар было забаронена выходзіць на вуліцы. Тоупы народу чыталі урадовые прыказы і абвесткі і тут-жа рабілі мітынгі.

Палкоунік Бэрмонт прыслау ураду ноту, у якой пісау:

„Лічучы абавязковым пайці на бальшавіцкі фронт, прашу ясьневяльможнага пана наладзіць варункі, даючые мне магчымасьць адправіць свае войско без перашкод на борку з чырвонай арміяй савецкай Расіі, якіе знайходзяцца на тэрыторыі Латвіі і паражаюць разгромам і зьніштажэньнем усіх цывілізованых народау“.

Так пісау Бэрмонт ураду Латвіі у той час, калі яго войскі таптали поле Латвіі і пасоуваліся к яе сэрцу, Рызе.

Паволі адступаючы перад працiунікам, маючым пераважываючые сілы, падтрыманые вельмі багата усімі тэхнічным прыладамі, без набояу і амуніцыі, бароначы кожную пядзю зямлі, супраціуляліся латышы. Некаторые пункты дзясяткі раз пераходзілі з рук у рукі. Латышы біліся з вялікай завзятасьцю. Яны захоплівалі палонных, кулеметы і гарматы. А гэтые апошніе так ім былі патрэбны!

І у той жа час наступалі і на бальшавіцкім фронце.

9-га кастрычніка была абвешчана агульная мобілізацыя па усей Латвіі, і вось што кажа аб ей паведамленьне штабу глаунакамандуючага.

„Запісь дабравольцау,—каторая адбывалася з вялікім энтузіязмам усю ноч, дала значные рэзультаты“.

Але прайшло яшчэ два дні. Ацякаючая крывею латышская армія заняла пазыцыі на Дзьвіне каля Рыгі.

Наступілі дні цяжкіх спроб для народу Латвіі.

Але перад аблічам грознай небясьпекі рыжане з гордасьцю казалі:

— „Хай жыве свабодная незалежная Латвія!“

Беларус з Рыгі.

Беларускі тэатр.

Прыбыу у Менск п. Ф. Аляхновіч, катораму Беларускі Нацыянальны Камітэт даручыу арганізаваць у Менску беларускі тэатр. Як мы даведаліся, п. А. думае сабраць лепшые сілы працаваушые на беларускай сцэне і вайшоушы у цесны контакт з хорам пад загадам п. Цяраускага ставіць глауным чынам пьесы с песьнямі. Трэба спадзявацца, што праз 2—3 тыдні будзе першы спэктакль новага беларускага тэатру.

Карыстаючыся бытнасьцю п. Аляхновіча у Менску т-во працаунікоу мастацтва зьвярнулося да яго з прозьбай пакіраваць драматычнай работай. Гэтакім чынам пакуль наладзіцца спэктакль запраудная тэатру, менская публіка будзе карыстацца спэктаклямі т-ва працаунікоу мастацтва. Першы спэктакль т-ва з п. Аляхновічам на чале будзе у пятніцу 5 сьнежня у мястовым тэатры. Граць будуць пьесу „Бутрым Няміра“.

бо калі скажаш—не, дык гэта значыць адтрымаеш двойку, альбо адзініцу.

— Садзіся, балда, ня знаеш!.. Адамчук! Што ты, брат, нахахурыуся, як красная дзевіца пад кустом сірэні?

Нехаця, як мядзьведак вылазіу на сцэну другі вучань.

— Ну-ка, ты раскажы, а той, той—балда—ня знае.

Адамчук пачынау, але расказвау ня лепш за першага.

Айцец Мікалай—Рэпскі Мікола—аб нечым задумауся, расказам ня цікавіуся. Калі Адамчук кончыу, ен падняу вочы і, ківаючы галавою, сказау: „Ну далей“. Адамчук, моргаючы вачыма, пачау з сярэдзіны.

Поп усьміхнууся, закінуу адну нагу на другую, сьпіною лег на папярочку крэсла, закінуу галаву, глыбока уздыхнуу і, гледзячы у столь, зацягнуу песьню: — „На дерновой скамье

Перед бледной луной

Они поздней порою сидели“.

Хлопцы заліліся сьмехам. Самые ціхіе і баязьлівые ня вытрымоувалі і моцна рагаталі.

— Да, Анна Ивановна, как ваше самочувствіе?—дацінау далей поп і сам адказвау: „Ах, все скучаю.“

Спальня зноу загула ад сьмеху.

Як трошкі супакоіліся, поп падышоу бліжай да Адамчука, уставіу на яго вочы і пачау размову:

— Ты што-ж, брат? Я табе чацьверкі стаулю, а ты мне у бораду плюеш... Га?.. Пагуляць хочацца?.. Да, там Сонька сьвіданьне назначыла, а я буду этот неинтересный закон учить!“ Эх, брат! Дома цавау-бы цэпам з-за вуха! Паглядзеу-бы бацька, адкуль ногі растуць... А тут што? Чайку папіу, абед гатовы; у вечар зацірачкі гарачай,—чаму ня гулядь?

Поп часта гаварыу пабеларуску, але гэта выходзіло, што ен сьмяецца з беларускае мовы.

Што хацеу сказаць поп гэтымі жартамі і песьняю, хлопцы ня знали. Каб гэта у старэйшых клясах, там было-б ясьней. Слухачы толькі сьмяяліся і гаварылі:

— Глядзі, брат,—поп, а як брандзюшкі высьпеваць умее!

Не заусюды бяда праходзіла у вясельных прабіраньнях. Бывала, як раскрычыцца Айцец Мікалай, у хлопцау душа у пятках. Ен не сaромеуся ужываць лаянак. Цьвердые словы, адно за другое ямчэй, сыпаліся, як град, на галавы бедных вучняу. Каб лепш дапячы, поп звау іх асламі, абармотамі, сівалапымі мужыкамі,—ды хто яго зьлічыць усе словы яго лаянкі.

Накрычаушыся, поп нібы сьмірнеу і пытауся:

— Ну, а крэсьцікі у вас есьць? Дастаньце, я пагляджу.—Пачыналася рэвізыя...

Першы акт кончыуся.

— Другі акт!—крычыць Шасьцяк:

На сцэну вышау вучань Скрэбка. Во, ен зьбіраецца: кашляе, тупае, садзіцца у крэсло, некалькі разоу падымаецца, папрауляе адзежу. Запісную кніжачку палажыу перад вачыма. Вочы то па клясе сьвішчуць, то упіраюцца у кніжачку. Аловак, як у дзіцяці цукерка, верціцца у руках. Уся хвігура яго падобна была да хвігуры птушкі-пліскі: седзячы на шуле, яна трапеча крыльцамі,ківае хвастом, дзюбае і пакручваецца. Вось ен паставіу некалькі кропак проці імен вучняу—выклікаць будзе.

— Лубейка Мікалай!—чуваць тоненькі галасок.—Што вам на урок?

— Сямейство чапліных.

— Раскажите, что вы знаете.

— Прадстаунікoм галенастых можа служыць чапля. У берагоу рэчак...

— Во! У берагоу, кароу! Пакроу! Нужно говорить: у берегофь, корофь, покрофь...

— У берагоу...

— У берегофь!

— Бераг'оф,—крута павярнуу канчатак Лубейка, аж хлопцы зарагаталі.

— Вы точно из Австралии приехали: русскаго языка не понимаете.

Але Лубейка гаварыу пасваему, і настаунік змаукау, толькі часам пытауся:

„Вот в книге есть такое выражение,—что это значит? Вот вы пропустили, как цапля на одной ногѣ добычу сторожит“. Лубейка варочауся назад і дабауляу, што чапля, стоячы у вадзе, падымае адну ногу.

Довольно с вас!

Кончыушы выклікаць вучняу, Лубейка пачынау тлумачыць на другі вурок. Перад расказам ен заусюды казау:

— Закройте книжки,—і пачынау расказваць, бяручы больш слоу з кнігі, а трохі устауляючы сваіх.

Калі трэба было перакінуць ліст (падручнік заусюды ляжау на століку), ен дрыгау ножкаю, зьдзьмухвау пыл із пільчака і неузаметку парагортвау, як-бы гэта яму і ня трэба было...

Пасьля прыстауленьня зноу ціха становіцца у спальнай. Усе расходзіліся па кутках, і кожны—з сумнаю думкаю. Адным цяжка было перажыць зьдзек над сабою, які рабілі настаунікі. Другім трудна была прывыкнуць да таго жыцьця—новага, да якога гналі іх настаунікі.

— Але—бо, каб цябе агне,—казау Каруцкі—вельмі працавіты і слухмяны вучань:—як трудна выламаць мужыка. Так і не замеціш, як выкінеш якую-небудзь штучку, і падымеш сябе на сьмех. Гдзе ні павернешся, адразу відаць, што мужык, як той поп казау—сівалапы. А то каб навука скора давалася? Тут покуль выкалацяць з цябе гэты мужыцкі дух, дык і вучыцца ня будзе калі.

І думкі, зноу думкі неразгадные занялі галаву! Як вада у віры, круціліся яны, то забягаючы уперад, то йдучы назад, то затрымоуваючыся на месцы. А на сэрцы, як-бы на зямлі у летні дзень, калі кучкі аблок плывуць па небе і пераплываюць насупроць сонца, лажылася то радасьць ціхая, то цемная навала.

(Працяг будзе).

Антось Галіна.

МЕНСКАЕ ЖЫЦЬЦЕ.

У Беларускай Вайсковай Камісіі. Яука з дакумэнтамі афіцэрау—беларусау ідзець і сягоньня, 29-га лістапада.

Тэхно-хэмічную лябараторыю адчыняе у хуткім часе група спэцыялістау дзеле вырабкі галенавых прапаратау, хэмічных прадуктау, і інш. На чале лябараторыі будуць стаяць мясцовые дактары і хэмікі.

У некаторых жыдоускіх групах вядуцца гутаркі аб касацыі выбарау у мястовую думу. Паказываюць на тое, што выбары былі арганізованы у нявыгадных для жыдоускага насяленьня варунках. Многім ня былі пададзены выбірацельные павесткі, многіе былі задзержаны пры агітацыі на карысьць жыдоускага спіску. Пры лепшых варунках жыды лічуць сабраць 40% галасоу.

Польскае т-во пашырэньня гандлю і прамысловасьці у Менску гэтымі днямі адтрымлівае ад пазнанскіх гандлева-прамысьнікау субсыдыю у 10 мільенау р., пасьля чаго опэрацыі т-ва маюць пачацца у шырокім масштабе.

Фальшывые крэдыткі у 50 польскіх марак зьявіліся у горадзе. Уладай адзначана шмат выпадкау прад'яуленьня такіх грошай глауным чынам, у коопэратывах. У зьвязі з гэтым проці некаторых асоб, спробаваушых збыць фальшывые крэдыткі, пачато съледцтво.

Між саюзамі дамауласьнікау і кватэрананімацеляу вядуцца перагаворы па пытаньню аб стварэньні кватэрнай прымірыцельнай камэры з адзінакага ліку прадстаунікоу ад дамауласьнікау і кватэрананімацеляу. Апрацованае саюзамі палажэньне будзе прадстаулено на пацьвярджэньне улады.

У павятовую па выплаце ваенных страт камісію (у гмаху акружнага суда) прыем просьбау ідзець далей. Разглядаць гэтые просьбы пачнуць з 10—15 сьнежня.

Просьбы павінны быць напісаны толькі на польскай мове.

Збор хлеба подлуг апавешчанага контынгэнту пачнецца у хуткім часе па усяму Менскаму Округу.

Почта у Ігумене адчынена гэтымі днямі для прыему і адпраукі лістоу.

Бульба апошнімі днямі патанела. Учора асьміна бульбы прадавалася па 60 р.—75 р.

Цэны на дровы і хлеб паменьшыліся, дзякуючы большаму падвозу з вескау. Фунт хлеба каштуе 2 р. 90 кап.

Рэдактар-выдавец
Ядв. ЛУЦЭВІЧ.

Менск. Друкарня Інвалідау.